

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Натеса Д.М.

аспірант лабораторії технологій професійного навчання

Інституту професійної освіти НАПН України

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>

study.natesa@gmail.com

+380500211779

Професійна діяльність у будь-якій сфері здійснюється відповідно до нормативно-правових актів, котрі забезпечують якісну та результативну роботу. Нинішні тенденції організації та провадження навчально-пізнавальної діяльності в закладах освіти засвідчують зростання вимог до педагогів, що мають знання, уміння, навички та компетентності з організації освітнього процесу з дотриманням гарантованих державою прав і свобод здобувачів освіти. Означене актуалізує потребу підготовки педагогів до здатності до економічних, психологічних та педагогічних аспектів діяльності [1], але й здійснювати правову навчально-пізнавальну діяльність, працювати в систематично поновлюваних правових умовах, а отже визначає необхідність наявності в них сформованої правової компетентності

Загальновизнано, що правові знання ототожнюються з послуговуванням законами, правовими положеннями, статутами, розпорядженнями, іншими нормативними документами та джерелами пізнання правової інформації. Оскільки обізнаність у сфері чинного законодавства не забезпечує належну діяльність, якісний рівень правосвідомості та правової культури загалом, значущості набуває права компетентність педагогів, а відтак і здобувачів освіти.

Нами було проаналізовано та систематизовано праці українських вчених з питань визначення сутності поняття «правова компетентність педагога» в таблиці 1.

**Таблиця 1. Визначення терміну «правова компетентність педагога»
в працях українських учених**

Автори-дослідники	Визначення поняття
О. Армейський	«складне інтегральне утворення, що характеризується сукупністю професійно-правових знань, умінь і якостей особистості, які забезпечують реалізацію загальносоціальної, загальнопрофесійної й спеціальнопрофесійної діяльності фахівцем у межах правового поля з усвідомленням соціальної значимості та особистої відповідальності за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення» [2, с. 6–7].
О. Іваній	«складне інтегративне особистісне утворення, що включає загальноправові й професійно-педагогічні знання, вміння й професійні якості, необхідні для здійснення правового виховання учнів та організації власної професійної діяльності в межах правового поля» [3].
Д. Коваленко	«особистісно-професійна якість, що виявляється у здатності до пізнання професійно-правової дійсності, усвідомленні ціннісного впливу права на фахову діяльність, спроможності відповідально здійснювати професійно-правові функції в інженерно-педагогічній діяльності» [4, с. 72].

Г. Лазарчук	«інваріантну (необхідну) характеристику інженера-педагога економічного профілю, яка відображає рівень засвоєння правових знань, вмінь, навичок (компетенцій), необхідних для інженерної, педагогічної та економічної діяльності фахівця, його готовність та здібності до застосування правових норм при розв'язанні трудових задач, виконанні трудових функцій, при вирішенні завдань, що виникають у повсякденному житті, здатність, бажання та наявність мотивації інженера педагога економічного профілю до постійного підвищення рівня своєї правової компетентності шляхом самонавчання, підвищення кваліфікації» [5].
Н. Янчук	«важливий компонент професійної компетентності, що забезпечує формування правових інтересів; цілісне оволодіння нормами професійно-правової культури; розвиток правового світосприйняття та правової свідомості, правової регуляції професійних відносин; професійно-правової освіченості; правової поведінки тощо» [8, с. 167].

Аналіз дефініцій свідчить про усвідомлення поняття «правова компетентність педагога» як складного інтегрального утворення [2, 3]; особистісно-професійної якості [4]; інваріантної (необхідної) характеристики [5]; важливого компонента професійної компетентності [8].

Найважливішими ознаками правової компетентності педагога науковці назвали:

- забезпечення діяльності фахівцем у межах правового поля (О. Армейський [2]);
- здійснення правового виховання учнів (О. Іваній [3]);
- усвідомлення ціннісного впливу права на фахову діяльність (Д. Коваленко [4]);
- готовність та здібності до застосування правових норм під час розв'язання трудових задач (Г. Лазарчук [5]);
- розвиток правового світосприйняття та правової свідомості, правової регуляції професійних відносин (Н. Янчук [8]).

Нині заклади професійної освіти – професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсорові комбінати тощо – перебувають в умовах інтенсивної модернізації самої професійно-технічної освіти [9]. У планах – прискорення передачі закладів професійної освіти в комунальну власність, розроблення стратегічних планів розвитку регіональних мереж закладів професійної освіти для закріплення управління закладами на місцях та розвитку їхньої автономії. Серед новацій – реалізація реформи децентралізації, осучаснення змісту та якості освіти, розвиток партнерства, а також популяризація професійної освіти. Усі названі новації потребують педагогів зі сформованою правовою компетентністю для реалізації поставлених перед галуззю завдань.

Педагогами професійного навчання є такі працівники, які покликані організовувати та здійснювати педагогічну діяльність у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, безпосередньо підпорядковані керівникові установи, мають документ про вищу освіту ступеня не нижче бакалавра за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань Освіта / Педагогіка або за спеціальностями інших галузей знань з присвоєнням професійної кваліфікації педагогічного працівника.

Професійну педагогічну компетентність педагогів професійного навчання ототожнюють зі складною інтегративною якістю особистості педагога, пов'язаною із засвоєнням ним професійних знань, набуттям умінь, навичок, готовністю та спроможністю реалізовувати потенціал під час креативної результативної діяльності завдяки професійному й особистісному самовдосконаленню.

Правова як частина професійної компетентності педагогів професійного навчання є таким системним утворенням, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій (професійних

компетентностей за трудовою дією або групою трудових дій); усвідомлювати дієвість законів і підзаконних актів для реалізації навчальних і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність.

На думку О. Іваній, значущим у процесі формування правової компетентності є навчальний компонент, котрий передбачає виконання трьох головних завдань, ототожнених із розвитком її теоретичного компонента для опанування педагогами знань із права (загальноправових, фахових, політичних, управлінських, виховних, психологічних тощо) та сприяння результативному організуванню фахової поведінки, виконання правового виховання, «озброєння» сучасним правовим мисленням, генерування актів правосвідомості, зокрема системи ставлення до морально-правових норм завдяки опанування правом як соціальним явищем; розвитком практичного компонента як сукупності спеціальних умінь і навичок для набуття функціональної готовності педагогів із вирішення завдань правової діяльності, що пов'язане з інформаційно-інтелектуальними, прогностично-проективними, організаційно-регулятивними, виховними, рефлексивними, емоційно-вольовими вміннями і навичками; розвитком особистісного компонента через наявність фахових і особистісних якостей: професійно-світоглядних (інтересу й дієвості в професійно-правовій підготовці), професійно-поведінкових (вимогливості до додержання правових норм), індивідуально-значущих (гуманістичної спрямованості особистості, адекватної самооцінки тощо) [3].

Розвинена правова компетентність є базою для більш широкого поняття – правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти, яку науковець О. Радкевич ототожнює з інтегративним утворенням особистості, котрому властиві ціннісне ставлення до права, розвинена правосвідомість і правоосвіченість, потреба в постійному поповненні обсягу правових знань, виконання функції морального регулятора професійно-педагогічної діяльності завдяки здійсненню свідомої правомірної (законослухняної) поведінки особи та кваліфікованому формуванню комплексу правових цінностей, навичок і звичок правомірної поведінки в учнівської молоді [6, с. 8].

Тож правова як складова фахової педагогічної компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти є значущою з точки зору правомірності здійснення ними освітнього процесу, правового виховання учнів, розвитку правового світосприйняття, правової свідомості та культури, правової регуляції професійних відносин.

Список літератури:

1. Borodiyenko, O., Malykhina, Ya., Kalenskyi, A., Ishchenko, T.: Economic, psychological and pedagogical preconditions of implementation of result-based management Financial and credit activity: problems of theory and practice, vol. 2 (33), 2020, pp. 535–546, doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207237
2. Армейський О. С. Розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.
3. Іваній О. М. Інтегрований спецкурс з формування правової компетентності у професійній підготовці майбутніх учителів. Науковий вісник Донбасу. 2014. № 1. URL: file:///D:/Downloads/nvd_2014_1_8.pdf
4. Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2015. № 1. С.
5. Лазарчук Г. В. Правова компетентність інженера-педагога економічного профілю. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2012. № 36 URL: file:///D:/Downloads/Pipo_2012_36_11.pdf
6. Курок Р. О. Напрями розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 83. С. 92–96.

7. Радкевич О. П. Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2020. 41 с.

8. Янчук Н. Д. Правова компетентність як складова професійного росту сучасного педагога. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика : монографія. Одеса.: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 286 с. С. 159–173.

9. Каленський, Андрій. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2018. Вип. 16. С. 27-33. doi.org/ 10.32835/2223-5752.2018.16.27-33